

Nr 33.

Ankom till riksdagens kansli den 29 april 1932 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen den 13 april 1883 angående förlagsinteckning, dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 19 februari 1932 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 107, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

om ändring i vissa delar av förordningen den 13 april 1883 (nr 16 s. 1) angående förlagsinteckning.

Häriigenom förordnas, att förordningen den 13 april 1883 angående förlagsinteckning skall sålunda ändras, att dels 1, 3—6, 9 och 11 §§ erhålla nedan angivna lydelse, dels nuvarande 14 § betecknas 13 §, dels i förordningen införes en ny paragraf, betecknad 14 §, av den lydelse nedan sägs:

1 §.

Utfäster den, som driver industriell rörelse, för vilken i regel användes drivkraft om minst fem effektiva hästkrafter eller ock minst tio arbetare, att hans för rörelsen avsedda lösa inventarier och råvaror samt i rörelsen frambragta alster skola utgöra säkerhet för förlag eller annan fordran, må på grund därav inteckning beviljas i egendomen i den ordning här nedan stadgas; och njute förlagsgivaren sedan den förmånsrätt, som i 17 kap. handelsbalken sägs. Under förlagsegendomen inbegripes vid gruvdrift jämväl gruva.

Ej må förlagsinteckning beviljas utan för visst belopp i penningar, ej heller i viss andel av förlagsegendomen eller i vissa däri ingående föremål.

Utfästelsen skall ske i skuldebrev eller annan handling, varpå fordran grundas, eller vara tecknad därå samt vara styrkt av vittnen. Den skall innehålla uppgift om stad eller socken, där rörelsen drives.

Bihang till riksdagens protokoll 1932. 9 saml. 1 avd. 25 häft. (Nr 33—35.) 1

3 §.

Då förlagsinteckning sökes, skall den handling, på grund varav inteckning äskas, ingivas i huvudskrift till rätten samt vara åtföljd dels av intyg av magistrat eller landsfiskal, att förlagstagaren utövar den uppgivna rörelsen samt att denna är av den art och drives i den omfattning, som i 1 § sägs, dels ock, där enligt särskilda författningar anmälan hos ämbetsmyndighet eller tillstånd av sådan myndighet fordras för rörelsens drivande, av bevis att anmälan skett eller tillstånd meddelats.

4 §.

Rätten låte den handling, som ligger till grund för ansöknings, offentligen uppläsas och intagas i särskilt protokoll över förlagsinteckningar.

Är utfästelsen ej så upprättad, som i 1 § sägs, eller har sökanden ej iakttagit vad enligt 3 § åligger honom, varde ansöknings avslagen.

Då förlagsinteckning blivit beviljad, teckne rätten bevis därom å den handling, varpå den intecknade fordringen är grundad.

5 §.

Ej må, sedan förlagsinteckning beviljats genom laga kraft vunnet beslut, i konkurs eller eljest komma under bedömande, huruvida rörelsen varit av den art eller drivits i den omfattning, att inteckning bort beviljas.

6 §.

Försäljes förlagsegendomen eller vissa däri ingående föremål, njute förlagsgivaren samma rätt i utestående köpeskillning som han ägt i det försålda.

9 §.

Vill någon låta förlagsinteckning helt eller för visst belopp dödas, uppvisse inteckningshandlingen i huvudskrift för den rätt, som beviljat inteckningen, och skrive rätten å handlingen bevis om dödandet.

Skall inteckning under annan nedsättas, förfares i enlighet med vad om intecknings dödande är sagt. Finnas flera inteckningar, må ej någon av dem sättas efter annan, med mindre den tillika sättes att gälla efter den eller de inteckningar, vilka äga lika eller bättre rätt än denna.

11 §.

Förlagsgivaren äge rätt att kräva omedelbar betalning för intecknad fordran, ändå att den ej är förfallen,

om rörelsen helt eller till väsentlig del nedlägges, överlåtes eller förflyttas;

om förlagsegendomen eller väsentlig del därav förstöres; eller

om det skäligen kan befaras, att på grund av förlagstagarens förvållande förlagsgivarens säkerhet kommer att märkligt minskas.

14 §.

Vid rätten skall föras bok över förlagsinteckningar. Närmare föreskrifter om boken samt angående tillämpningen i övrigt av vad om förlagsinteckning är stadgat meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1932. Bestämmelserna i 5, 6, 9, 11 och 14 §§ äga tillämpning jämväl å dessförrinnan sökt eller beviljad inteckning, 5 och 6 §§ dock ej i fall där beslut om egendomsavtråde meddelats före lagens ikraftträdande.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft en av herr *Johan Bernhard Johansson* i första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 2.

Motion.

I denna motion, vilken väckts innan ovannämnda lagförslag blivit för riksdagen framlagt, hemställes, att riksdagen måtte för sin del antaga följande

L a g

om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ i förordningen den 13 april 1883 (nr 16 s. 1) angående förlagsinteckning.

Härigenom förordnas, att 1 och 3 §§ i förordningen den 13 april 1883 angående förlagsinteckning skola erhålla nedanstående ändrade lydelse:

1 §.

Giver man annan förlag till idkande av bergsbruk eller gruvedrift, även där denna ej är att till bergsbruk hänföra, eller till drivande av fabrik, mjöl- eller sågvarn, boktryckeri, *mejeri*, bryggeri, brännvins- eller kruttillverkning, och varder förlaget intecknat i den ordning här nedan stadgas, njute förlagsman sedan för sin fordran den förmånsrätt, som i 17 kap. handelsbalken sägs.

3 §.

Vid ansökan om förlagsinteckning skall till rätten ingivas i huvudskrift den handling, på grund varav inteckning äskas; skolande handlingen innehålla så väl uttryckligt erkännande av försträckningens egenskap av förlag för viss uppgiven rörelse jämte uppgift om stället, där bergsbruk eller gruvedrift, mjöl- eller sågvarnsrörelse, brännvins- eller kruttillverkning idkas, samt om stad eller socken, där fabrik, boktryckeri, *mejeri* eller bryggeri drives, som ock av vittnen styrkt medgivande att förlagsinteckning tagas må. Sökanden bifoge intyg av magistrat, (kronofogde eller länsman), att förlagstagaren utövar den uppgivna rörelsen, så ock, där enligt särskilda författningar anmälan hos ämbetsmyndighet eller tillstånd av sådan myndighet fordras för rörelsens drivande, bevis att anmälan skett eller tillstånd meddelats.

Fullgör sökanden ej vad sålunda föreskrivet är, varde ansökningen genast avslagen.

Det genom motionen framlagda lagförslaget innebär allenast den ändring i 1 och 3 §§ i förordningen angående förlagsinteckning, att ordet *mejeri* inskjutes i dessa paragrafer.

Gällande lag.

De huvudsakliga bestämmelserna angående förlagsinteckning innehållas dels i ovannämnda förordning den 13 april 1883, dels i 17 kap. 7 § andra stycket handelsbalken. Om förlagslån lämnas för bergsbruk eller gruvdrift, fabriks- eller kvarnrörelse, boktryckeri, bryggeri, brännvins- eller krutstillverkning, finnes möjlighet att bereda förlagsgivaren viss företrädesrätt till betalning ur den till rörelsen hörande löseegendomen (förlagsegendomen). För sådant ändamål skall inteckning sökas, då rörelsen drives i stad där rådhusrätt finnes, vid denna rätt och, då rörelsen drives å landet eller i stad lydande under landsrätt, vid rådhusrätten i den stad, där länsstyrelsen har sitt säte. Genom inteckningen förvärfvas för förlagsgivaren icke någon pant- eller annan sakrätt utan endast förmånsrätt vid konkurs. Förordningen innehåller närmare bestämmelser angående förfarandet vid sökande och beviljande av inteckning samt regler beträffande förnyelse och dödning m. m. Med hänsyn därtill, att förlagsinteckningen icke bereder någon sakrättslig säkerhet, är till tryggande av förlagsgivarens ställning stadgat, att om någon till annan överlåter bruk, gruva, fabrik eller inrättning, för vars drivande förlagsinteckning är beviljad, förlagsskulden genast är mot förlagstagaren förfallen till betalning.

Propositionen.

På sätt i propositionen närmare utvecklas ha tid efter annan framställts yrkanden om revision i olika avseenden av gällande lagstiftning på detta område. Då nu (se prop. nr 106) frågan om lagstiftning rörande inteckning i jordbruksinventarier upptagits till övervägande samt det därvid befunnits lämpligt att anordna dessa inteckningar i nära överensstämmelse med reglerna om förlagsinteckning, ha i detta sammanhang jämväl berörda revisionsplaner upptagits till behandling. Enligt vad föredragande departementschefen uttalar har det därvid ansetts angeläget att, med vidblivande av den gällande rättens grunduppfattning, i olika avseenden förstärka den rätt, som vinnes genom förlagsinteckning, och att överhuvud söka bringa institutet i överensstämmelse med det praktiska livets krav.

Över ett inom departementet utarbetat förslag till lag om vissa ändringar i förordningen om förlagsinteckning har lagrådets utlåtande inhämtats, varefter vissa jämkningar vidtagits i förslaget.

För innebörden av det genom propositionen framlagda lagförslaget vill utskottet här nedan i korthet redogöra.

1 §.

Inteckningsberättigad näring.

Såsom redan omnämnts kan för närvarande förlagslån intecknas, om det lämnas »till idkande av bergsbruk eller gruvdrift, även där denna ej är att till bergsbruk hänföra, eller till drivande av fabrik, mjöl- eller sågkvarn, boktryckeri, bryggeri, brännvins- eller krutstillverkning».

Av den i propositionen lämnade utredningen framgår, att det länge fram-

stått såsom en allvarlig brist att gränsen för förordningens tillämpningsområde icke närmare angivits. Särskilt ordet »fabrik» har föranlett olika tolkningar. Oklarheten härutinnan har gjort sig särskilt kännbar i följd därav, att även om förlagsinteckning i viss näring vederbörligen beviljats, frågan om inteckningens giltighet sedermera kan göras till föremål för domstols prövning i samband med konkurs. För ernående av en mera bestämd gräns ha vissa rådhusrätter i överensstämmelse med 15 § i lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd uppställt det villkoret för förlagsintecknings meddelande, att för rörelsen skola användas minst tio arbetare eller drivkraft om minst fem effektiva hästkrafter eller ock minst fem arbetare jämte drivkraft om minst tre effektiva hästkrafter. I huvudsaklig anslutning till denna praxis uppställas i propositionen såsom förutsättning för rätten att erhålla förlagsinteckning, att för rörelsen skall *i regel användas drivkraft om minst fem effektiva hästkrafter eller ock minst tio arbetare*. Därest denna förutsättning föreligger skall enligt förslaget förlagsinteckningsrätt tillkomma varje slag av *industriell rörelse*. I propositionen uttalas, att det icke syntes erforderligt att i lagtexten framhålla det för begreppet industri utmärkande förädlingsmomentet.

Den fordran, för vilken förlagsinteckning må beviljas, betecknas i förlagsinteckningsförordningen och i 17 kap. 7 § handelsbalken såsom »förlag». I 3 § nämnda förordning stadgas, att handling, på grund varav förlagsinteckning sökes, skall innehålla, bland annat, uttryckligt erkännande av försträckningens egenskap av förlag. Enligt den föreslagna nya lydelsen av 1 § i förlagsinteckningsförordningen må inteckning beviljas till säkerhet för »förlag eller annan fordran». Motsvarande ändring i 17 kap. 7 § handelsbalken har gjorts i det i samband med frågan om lagstiftning angående inteckning i jordbruksinventarier framlagda förslaget om ändring i nämnda lagrum (se prop. nr 106, utskottets utlåtande nr 34).

Enligt 5 § i förlagsinteckningsförordningen må förlagsinteckning beviljas blott till »visst belopp i penningar eller varor». I överensstämmelse med nutida uppfattning har förlagsinteckning ansetts böra avse endast visst belopp i penningar (1 §).

Föremålet för den förmånsrätt i konkurs, som förlagsinteckning medför, angives för närvarande i 17 kap. 7 § handelsbalken. Sådan förmånsrätt äger rum i: 1) det som tillverkat är; 2) de för tillverkningen avsedda råämnena; 3) den löseegendom, vare sig maskiner, redskap, dragare eller annat, som till bergsbrukets, gruvans, fabriken eller inrättningens drift hör; 4) gäldenärens fordringar för sådana förskott i penningar eller varor, som för rörelsen lämnade äro; samt 5) vid förlag till bearbetande av andra gruvor än järngruvor, själva gruvan.

Bestämmelserna om den egendom, förlagsinteckning omfattar, ha vid förvarande revision ansetts böra överflyttas till förordningen om förlagsinteckning. Den härav följande ändringen i 17 kap. 7 § handelsbalken föreslås genom förenämnda proposition nr 106 (utskottets utl. nr 34) och i 1 § nämnda förordning har förlagsegendomen angivits vara »för rörelsen avsedda lösa in-

ventarier och råämnen samt i rörelsen frambragta alster», varjämte särskilt tillagts att »under förlagsegendomen inbegripes vid gruvdrift jämväl gruva». De nya stadgandena innebära den skillnaden i förhållande till gällande rätt, att »förskott» — varmed ofta förväxlats vanliga varufordringar — icke upptages såsom föremål för förlagsinteckning samt att själva gruvan omfattas av förlagsinteckningen även då fråga är om järngruva. I överensstämmelse med gällande rätt utgör byggnad på ofri grund icke föremål för förlagsinteckning.

Huruvida inteckning må beviljas i ideell andel av förlagsegendomen, är icke uttryckligen avgjort i gällande rätt. Enligt vad i propositionen uttalas skulle emellertid någon olikhet i förhållande till vad nu får antagas gälla icke inträda, då i förslaget 1 § i enlighet med vad från näringslivets sida yrkats stadgats förbud mot inteckning i andel av förlagsegendomen. — Förlagsintektningsförordningen lämnar icke heller svar på spørsmålet, huruvida inteckningen kan begränsas till vissa i förlagsegendomen ingående föremål. Vid ett övervägande av skälen för och emot rätt att begränsa inteckning till viss egendom har departementschefen ansett de senare så till vida böra vara avgörande, som betydande olägenheter kunde uppstå, därest inteckning i vissa i förlagsegendomen ingående föremål medgäves. Uttryckligt förbud häremot har upptagits i förslaget 1 §.

*Rörelsens
lokalisering.*

Enligt 3 § förlagsintektningsförordningen fordras uppgift om *stället*, där bergsbruk eller gruvdrift, mjöl- eller sågkvarnsrörelse, brännvins- eller kruttillverkning idkas, samt om *stad* eller *socken*, där fabrik, boktryckeri eller bryggeri drives. Någon anledning att sålunda i förevarande avseende göra skillnad mellan olika slag av näringar har icke nu ansetts föreligga, varför gällande lags föreskrift utbyttis mot ett stadgande (1 § tredje stycket) om skyldighet att uppgiva allenast »stad eller socken, där rörelsen drives».

3 §.

Frånsett att, på sätt ovan redan omnämnts, vissa stadganden i nuvarande 3 § första stycket utgått eller erhållit motsvarighet i förslaget 1 §, innebär den föreslagna nya lydelsen av 3 § i stort sett ingen ändring av vad som nu stadgas i 3 § första stycket.

4 §.

Av den föreslagna paragrafens tre stycken motsvarar första stycket nuvarande 4 §, andra stycket nuvarande 3 § andra stycket samt tredje stycket nuvarande 6 §.

5 §.

Den här upptagna bestämmelsen innebär en nyhet i förhållande till gällande rätt och har, enligt vad i propositionen uttalas, tillkommit för att råda bot på det hittillsvarande, inom näringslivet starkt kända missförhållandet, att en i laga ordning tillkommen förlagsinteckning i konkurstvist förklaras ogiltig, när rörelsen icke varit av den art eller icke drivits i sådan omfattning, att förlagsinteckning bort meddelas (jfr ovan under 1 §).

6 §.

Jämväl denna paragraf innebär en ändring av gällande rätt. Denna inrymmer endast så till vida förmånsrätt i fordran, som inteckningen omfattar fordringar för sådana förskott i penningar eller varor, som lämnats för rörelsen (jfr ovan under 1 §). Däremot avser förmånsrätten icke övriga fordringar, exempelvis icke dem, som uppkommit genom utborgning av vara.

*Förmåns-
rätt i
fordran.*

Efter redogörelse för vissa yrkanden om utvidgning av inteckningshavarens rätt i förevarande avseende, anför departementschefen, att det syntes vara av stor betydelse, att förmånsrätten kunde göras gällande jämväl i fordran för försåld egendom. Fordringen framträdde i sådant fall som ett surrogat för de från förlagsegendomen skilda föremålen. Alldeles särskilt vore detta förhållandet, då rörelsen helt eller till väsentlig del överlättes till annan. Att uppdraga en gräns mellan olika slag av överlåtelser låte sig emellertid svårligen göra. Då förmånsrätten kunde göras gällande allenast i händelse av konkurs, syntes sådant ej heller vara påkallat av något praktiskt behov. Analogier till denna förmånsrätt kunde hämtas, förutom från vad nu är stadgat om förmånsrätt i förskott, bland annat, från lagstiftningen om sjöpanträtt i inlastat gods. Med hänsyn till vad sålunda anförts hade i förslaget upptagits ett stadgande om förmånsrätt i köpeskilling, så länge den utestode ogulden. Vid fordringens inflytande till konkursboet skulle alltså förlagsinteckningshavaren njuta samma förmånsrätt i beloppet, som han skulle ägt, om föremålet försålts av konkursförvaltningen.

9 §.

Det föreslagna lagrummet innebär i huvudsak den ändringen i förhållande till nuvarande 9 §, att kravet på förlagstagarens samtycke till dödande av inteckning utesluts.

11 §.

Enligt 11 § förlagsinteckningsförordningen gäller för närvarande, att om förlagstagaren till annan överlåter bruk, gruva, fabrik eller inrättning, för vars drivande förlagsinteckning är beviljad, förlagsskulden genast är mot förlagstagaren förfallen till betalning.

Den föreslagna 11 § innebär en förstärkning i åtskilliga avseenden av den rätt, som sålunda tillagts inteckningshavaren i syfte att underlätta för honom att göra sin förmånsrätt gällande. Särskilt är att erinra, att enligt förslaget förlagsgivaren tillerkänts rätt att indriva icke förfallen fordran, »om det skäliga kan befaras, att på grund av förlagstagarens förvållande förlagsgivarens säkerhet kommer att märkligt minskas». Departementschefen uttalar härom bland annat, att en ordning, som endast berättigade inteckningshavaren att inskrida mot gäldenären, sedan säkerheten redan upphört eller minskats, ofta nog bleve av föga värde. Liksom å åtskilliga andra rättsområden syntes hänsyn böra få tagas till en på objektiva grunder stödd sannolikhet i fråga om det framtida läget. En bestämmelse, som medgäve en sådan anticipation, syntes vara ägnad att avhålla gäldenären från illojala förfoganden över den inteck-

nade egendomen och bereda förlagsgivaren skydd i händelse av utmätning hos förlagstagaren. Rätt att omedelbart utsöka fordringen syntes jämväl vara av betydelse därutinnan, att kvarstad och skingringsförbud kunde påkallas utan risk att åtgärden förfölle på grund av inteckningshavarens saknad av befo-genhet att instämma sin talan. Denna förstärkning av inteckningshavarens ställning kunde antagas i sin ordning medföra, att denne icke i onödan tillgrepe det vapen, som ligger i konkurshot.

I sammanhang härmed bör erinras om det genom proposition nr 106 framlagda förslaget om ändring i 72 § utsökningslagen, varigenom utmätningssmannen ålagts att ofördröjligen underrätta borgenär om utmätning av egendom, vari, enligt vad för utmätningssmannen är känt eller eljest vid utmätningen utrönes, förmånsrätt på grund av inteckning i jordbruksinventarier eller förlagsinteckning tillkommer borgenären (jfr utskottets utlåtande nr 34).

14 §.

Stadgandet i gällande 14 § har, såsom framgår av lagförslagets ingress, upptagits såsom 13 §, vilken paragraf tidigare upphävts. I stället upptages såsom 14 § en ny bestämmelse, att vid rätten skall föras bok över förlagsinteckningar samt att närmare föreskrifter om boken samt angående tillämpningen i övrigt av vad om förlagsinteckning är stadgat meddelas av Konungen.

S l u t b e s t ä m m e l s e.

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1933. Större betänkligheter ha icke ansetts möta mot att, såsom av praktiska skäl påkallas, bringa 5, 6, 9, 11 och 14 §§ i tillämpning jämväl beträffande förlagsinteckning, som dessförinnan sökts eller beviljats. Undantag har dock beträffande 5 och 6 §§ gjorts för det fall, att beslut om egendomsavträde meddelats före lagens ikraftträdande.

Utskottet. Utskottet har vid granskning av lagförslaget funnit detsamma innefatta önskvärda förbättringar av gällande lag, i vissa avseenden av stor praktisk betydelse, och har icke funnit anledning till erinran mot de särskilda bestämmelsernas utformning.

Jämväl det av motionären framförda önskemålet att förlagsinteckning bör kunna erhållas i mejerirörelse torde bliva till väsentlig del tillgodosett genom den föreslagna lagändringen. I en mejerirörelse ingår otvivelaktigt ett sådant förädlingsmoment att densamma är att anse såsom »industriell rörelse» i den föreslagna lagens mening — jämför ovan sid. 5 — och densamma kan således bliva föremål för förlagsinteckning under förutsättning att för rörelsen i regel användes drivkraft om minst fem effektiva hästkrafter eller ock minst tio arbetare. Av den av statistiska centralbyrån senast avgivna berättelsen rörande mejerihanteringen, avseende år 1929, framgår, att då funnos 707 andelsmejerier och 957 andra mejerier. Enligt uppgifter, som utskottet inhämtat, skulle omkring 500 av andelsmejerierna samt omkring hälften av de övriga mejerierna

uppfylla nämnda förutsättning rörande drivkraften och således kunna bliva föremål för förlagsinteckning. I fråga om de mindre mejerierna torde behovet av en sådan inteckningsmöjlighet vara jämförelsevis ringa. Det torde dock böra erinras, att det av utskottet (utl. nr 34) förordade förslaget till lag om inteckning i jordbruksinventarier innebär, att därest mejerirörelse drives i samband med jordbruk och mejerirörelsen är av så ringa omfattning, att densamma icke kan bliva föremål för förlagsinteckning, en inteckning i jordbrukets inventariebestånd omfattar jämväl de för mejerirörelsen avsedda lösa inventarierna.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att förevarande proposition må av riksdagen bifallas;
samt

B) att motionen I:2 må anses besvarad genom utskottets hemställan under A).

Stockholm den 26 april 1932.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Akerman*, *Klefbeck*, *Borell**, *Svenson* i *Eskhult**, *Schlyter*, *Bissmark*, *Öhman* och *Jonsson* i *Lycksele*;

från andra kammaren: herrar *Björkman*, *Lindqvist* i *Halmstad*, *Johansson* i *Brånalt**, *Sjögren*, *Johanson* i *Huskvarna*, *Olsson* i *Mellerud*, *Grapenson* och *Jönsson* i *Fridhill*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Bissmark*, vilken ansett att utskottet bort hemställa om sådan ändring i lagförslaget att 6 § erhöles följande lydelse:

6 §.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Reservantens förslag.)

Försäljes förlagsegendomen eller vissa däri ingående föremål, njute förlagsgivaren samma rätt i utestående köpeskillning som han ägt i det försälda.

Försäljes förlagsegendomen eller vissa däri ingående föremål i samband med rörelsens överlåtande eller nedläggande, njute förlagsgivaren samma rätt i utestående köpeskillning som han ägt i det försälda.